

aut etiam definite : Duplum est hoc ad illud? Tempus metior, scio; sed non metior futurum, quia nondum est. Non metior præsens, quia nullo spatio tenditur. Non metior præteritum, quia jam non est. Quid ergo metior? An prætereuntia tempora, non præterita? sic enim dixeram.

CAPUT XXVII.

Quomodo metimur tempus permanens in animo.

XXXIV. **INSISTE**, anime meus, et attende fortiter : Deus adjutor noster, ipse fecit nos, et non ipsi nos¹. Attende ubi albescit veritas. Ecce puta, vox corporis incipit sonare, et sonat, et adhuc sonat, et ecce desinit, jamque silentium est, et vox illa præterita est, non est et jam vox. Futura erat antequam sonaret, et non poterat metiri, quia nondum erat, et nunc non potest, quia jam non est. Tunc ergo poterat cum sonabat, quia tunc erat quæ metiri posset. Sed et tunc non stabat; ibat enim et præteribat. An ideo magis poterat? Præteriens enim tendebatur in aliquod spatium temporis quo metiri posset, quoniam præsens nullum habet spatium. Si ergo tunc poterat, ecce puta, altera cœpit sonare, et adhuc sonat, continuato tenore sine ulla distinctione, metiamur eam dum sonat; cum enim sonare cessaverit, jam præterita erit, et non erit quæ possit metiri; metiamur plane et dicamus quanta sit. Sed adhuc sonat, nec metiri potest nisi ab initio sui quo sonare cœpit, usque ad finem quo desinit. Ipsum quippe intervallum metimur ab aliquo initio usque

¹ Psal. xcix, 3.

ad aliquem finem. Quapropter vox quæ nondum finita est, metiri non potest, ut dicatur quam longa vel brevis sit; nec dici aut æqualis alicui, aut ad aliquam simpla vel dupla, vel quid aliud. Cum autem finita fuerit, jam non erit. Quo pacto igitur metiri poterit? Et metimur tamen tempora, nec ea quæ nondum sunt, nec ea quæ jam non sunt, nec ea quæ nulla mora extenduntur, nec ea quæ terminos non habent. Nec futura ergo, nec præterita, nec præsens, nec prætereuntia tempora metimur; et metimur tamen tempora.

XXXV. « Deus creator omnium; » versus iste octo syllabarum, brevibus et longis alternat syllabis. Quatuor itaque breves; prima, tertia, quinta, septima, simplæ sunt ad quatuor longas; secundam, quartam, sextam, octavam. Hæ singulæ ad illas singulas duplum habent temporis; pronuntio, renuntio, et ita est quantum sentitur sensu manifesto. Quantum sensus manifestus est, brevi syllaba longam metior, eamque habere bis tantum sentio. Sed cum altera post alteram sonat, si prior brevis, longa posterior, quomodo tenebo brevem, et quomodo eam longæ metiens applicabo, ut inveniam quod bis tantum habeat, quandoquidem longa sonare non incipit, nisi brevis sonare destiterit? Ipsam quoque longam non præsentem metior, quando nisi finitam non metior. Ejus autem finitio, præteritio est. Quid ergo est quod metiar? Ubi est, qua metior, brevis? Ubi est longa quam metior? Ambæ sonuerunt, avolaverunt, præterierunt, jam non sunt; et ego metior, fidenterque respondeo, quantum exercitato sensu fiditur, illam simplam esse, illam duplam, in spatio scilicet temporis. Neque hoc possum, nisi quia præterierunt et finitæ sunt. Non ergo ipsas quæ jam non sunt, sed aliquid in memoria mea metior quod infixum manet.

XXXVI. In te, anime meus, tempora metior; noli mihi obstrepere: Quod est? Noli tibi obstrepere turbis affectionum tuarum. In te, inquam, tempora metior, affectionem quam res prætereuntes in te faciunt, et cum illæ præterierint manet, ipsam metior præsentem, non eas quæ præterierunt ut fieret: ipsam metior, cum tempora metior. Ergo aut ipsa sunt tempora, aut non tempora metior. Quid cum metimur silentia, et dicimus illud silentium tantum tenuisse temporis, quantum illa vox tenuit? Nonne cogitationem tendimus ad mensuram vocis, quasi sonaret, ut aliquid de intervallis silentiorum in spatio temporis renuntiare possimus? Nam et voce atque ore cessante, peragimus cogitando carmina et versus, et quemque sermonem, motionumque dimensiones quaslibet, et de spatiis temporum, quantum illud ad illud sit renuntiamus, non aliter ac si ea sonando diceremus. Si voluerit aliquis edere longiusculam vocem, et constituerit præmeditando quam longa futura sit; egit utique iste spatium temporis in silentio, memoriæque commendans cœpit edere illam vocem quæ sonat, donec ad propositum terminum perducatur; imo sonuit et sonabit. Nam quod ejus jam peractum est, utique sonuit; quod autem restat, sonabit; atque ita peragitur, dum præsens intentio futurum in præteritum trajicit, diminutione futuri crescente præterito, donec consumptione futuri sit totum præteritum.

~~~~~

CAPUT XXVIII.

Animo metimur tempora.

XXXVII. SED quomodo minuitur aut consumitur futurum, quod nondum est? Aut quomodo crescit præteritum quod jam non est, nisi quia in animo qui illud agit tria sunt? Nam et expectat et attendit et meminit, ut id quod expectat, per id quod attendit, transeat in id quod meminerit. Quis igitur negat futura nondum esse? Sed tamen jam est in animo expectatio futurorum. Et quis negat præterita jam non esse? Sed tamen adhuc est in animo memoria præteriorum. Et quis negat præsens tempus carere spatio, quia in puncto præterit? Sed tamen perdurat attentio per quam pergat abesse quod aderit. Non igitur longum tempus futurum quod non est, sed longum futurum longa expectatio futuri est. Neque longum præteritum tempus quod non est, sed longum præteritum longa memoria præteriti est.

XXXVIII. Dicturus tum canticum quod novi; antequam incipiam, in totum expectatio mea tenditur; cum autem cœpero, quantum ex illa in præteritum decerpsero, tenditur in memoria mea; atque distenditur vita hujus actionis meæ in memoriam, propter quod dixi; et in expectationem, propter quod dicturus sum: præsens tamen adest attentio mea, per quam trajiciatur quod erat futurum ut fiat præteritum. Quod quanto magis agitur et agitur, tanto breviata expectatione prolongatur memoria, donec tota expectatio consumatur, cum tota illa actio fi-

nita transierit in memoriam. Et quod in toto cantico, hoc in singulis particulis ejus fit, atque in singulis syllabis ejus; hoc in actione longiore, cujus forte particula est illud canticum; hoc in tota vita hominis, cujus partes sunt omnes actiones hominis; hoc in toto sæculo filiorum hominum, cujus partes sunt omnes vitæ hominum.

CAPUT XXIX.

Se in temporalia distentum cupit in Deum colligi.

XXXIX. SED quoniam melior est misericordia tua super vitas¹, ecce distentio est vita mea, et me suscepit dextera tua in Domino meo mediatore Filio hominis inter te unum et nos multos, in multis per multa, ut per eum apprehendam in quo et apprehensus sum, et a veteribus diebus colligar sequens unum, præterita oblitus; non in ea quæ futura et transitura sunt, sed in ea quæ ante sunt, non distentus, sed extentus; non secundum distentionem, sed secundum intensionem sequor ad palmam supernæ vocationis², ubi audiam vocem laudis tuæ, et contempler delectationem tuam, nec venientem, nec prætereuntem. Nunc vero anni mei in gemitibus. Et tu solatium meum, Domine, pater meus æternus es: at ego in tempora dissilui, quorum ordinem nescio; et tumultuosis varietatibus dilaniantur cogitationes meæ, intima viscera animæ meæ, donec in te confluam purgatus et liquidus igne amoris tui.

¹ Psal. LXXI, 4. — ² Philip. III, 13, 14.

CAPUT XXX.

Coarguit rursus obtrectantes, quid fecerit Deus ante mundi creationem.

XL. ET stæbo atque solidabor in te, in forma mea, veritate tua, nec patiar quæstiones hominum, qui pœnali morbo plus sitiunt quam capiunt; et dicunt: Quid faciebat Deus antequam faceret cœlum et terram? Aut quid ei venit in mentem, ut aliquid faceret, cum antea nunquam aliquid fecerit? Da illis, Domine, bene cogitare quid dicant, et invenire quia non dicitur, Nunquam, ubi non est tempus. Quod ergo dicitur, nunquam fecisse, quid aliud dicitur nisi nullo tempore fecisse? Videant itaque nullum tempus esse posse sine creatura, et desinant istam vanitatem loqui. Extendantur etiam in ea quæ ante sunt, et intelligant te ante omnia tempora æternum creatorem omnium temporum, neque ulla tempora tibi esse cœterna, nec ullam creaturam, etiam si est aliqua supra tempora.

CAPUT XXXI.

Quomodo cognoscit Deus, quomodo creatura.

XLI. DOMINE Deus meus, quis ille sinus est alti secreti tui, et quam longe inde me projecerunt consequentia delictorum meorum? Sana oculos meos, et congaudeam luci tuæ. Certe si est tam grandi scientia et præscientia pollens animus, cui cuncta præterita et futura ita nota sint, sicut mihi unum canticum notissimum; nimium mirabilis est animus iste, atque ad horrorem stupendus, quippe quem ita non lateat quidquid peractum, et quidquid reliquum sæculorum est, quemadmodum me non latet cantantem illud canticum, quid et quantum ejus abierit ab exordio, quid et quantum restet ad finem. Sed absit ut tu conditor universitatis, conditor animarum et corporum, absit ut ita noveris omnia futura et præterita. Longe tu, longe mirabilius, longeque secretius. Neque enim sicut nota cantantis, notumve canticum audientis, expectatione vocum futurarum, et memoria præteritarum variatur affectus, sensusque distenditur, ita tibi aliquid accidit incommutabiliter æterno, hoc est, vere æterno creatori mentium. Sicut ergo nosti in principio cælum et terram sine varietate notitiæ tuæ, ita fecisti in principio cælum et terram sine distentione actionis tuæ. Qui intelligit, confiteatur tibi; et qui non intelligit, confiteatur tibi. O quam excelsus es, et humiles corde sunt domus tua! Tu enim erigis elisos¹, et non cadunt, quorum celsitudo tu es.

¹ Psal. cxlv, 8.

LIBER XII.

PROSEQUITUR INTERPRETATIONEM HUIUSCE VERSICULI: *In principio fecit Deus cælum et terram.* ILLIC NOMINE *cæli* SIGNIFICATAM PUTAT SPIRITUALEM VEL INTELLECTUALEM ILLAM CREATURAM, QUÆ SEMPER FACIEM DEI CONTEMPLATUR: *terræ* AUTEM VOCABULO INFORMEM MATERIAM, EX QUÆ RERUM CORPOREARUM SPECIES FUERUNT POSTHAC FORMATE. VERUM ALIAS INTERPRETANDI RATIONES HAUDQUAQUAM IMPROBANDAS ESSE; IMO EX SCRIPTURÆ DIVINÆ PROFUNDITATE MULTIPlicEM POSSE ERUI SENSUM CONFITETUR.

CAPUT I.

Difficilis inquisitio veri.

I. MULTA satagit cor meum, Domine, in hac inopia vitæ meæ pulsatum verbis sanctæ Scripturæ tuæ: et ideo plerumque in sermone copiosa est egestas humanæ intelligentiæ, quia plus loquitur inquisitio quam inventio, et longior est petitio quam impetratio, et operosior est manus pulsans quam sumens. Tenemus promissum, quis corrumpet illud? Si Deus pro nobis, quis contra nos¹? « Petite et accipietis, quærite et invenietis, pulsate et » aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et quærens invenit, et pulsanti aperietur². » Promissa tua sunt; et quis falli timeat, cum promittit Veritas?

¹ Rom. viii, 31. — ² Matth. vii, 7, 8.